

*Юрій Жак,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник – кандидат технічних наук,
доцент Ганна Йордан*

МЕМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Соціальні мережі стали важливим простором для взаємодії та комунікації між користувачами з різних країн, вони також відіграють вагомую роль в поширенні мемів, в тому числі тих, які стосуються російсько-української війни. Один з аспектів актуальності цієї теми полягає в тому, що меми можуть бути використані як засіб віртуальної боротьби, підтримки або критики однієї зі сторін конфлікту. Вони можуть мати політичний, емоційний, культурний або національний відтінок, висловлювати різні погляди, коментувати події або ставити риторичні запитання.

Меми про російсько-українську війну можуть також впливати на громадську думку, ставлення громадян до конфлікту, розповсюджувати певні погляди або перекручувати факти. Вони можуть бути джерелом інформації та використовуватися як спосіб виразу власної позиції, гумору або солідарності з тими, хто стикнувся з наслідками війни, але водночас вимагають критичного мислення та перевірки достовірності.

Меми стали не тільки засобом розваги, але й важливим елементом культури та соціальної комунікації, також способом вираження емоцій, думок, ідеологій, політичних поглядів та соціальних позицій. Меми можуть мати гумористичний, сатиричний, іронічний, або критичний характер, відображаючи різні аспекти культури та суспільства.

Популярність мемів також пов'язана з їхньою легкістю поширення в цифровому середовищі. Меми можуть швидко стати вірусними та поширюватися серед великої кількості користувачів соціальних мереж за короткий час. Вони можуть мати міжнародний або локальний характер, відображаючи різні культурні контексти та мови.

Меми можуть поширюватися через різні канали та механізми, що допомагають їм стати вірусними та швидко поширюватися серед великої аудиторії. Один з основних механізмів поширення мемів – це соціальні мережі. Користувачі соціальних мереж можуть вподобати, репости, ретвітити, коментувати та надсилати меми своїм друзям та підписникам. Це дозволяє мемам швидко поширюватися через різні соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram, TikTok та інші [1]. Крім того, меми можуть бути вкладені в інші веб-контенти, такі як блоги, відео, статті, форуми тощо. Меми можуть бути використані як елементи візуального чи текстового контенту, що забезпечує їх поширення серед широкої аудиторії, що сприяє їхній вірусності.

Також важливим механізмом поширення мемів є меметичні спільноти та групи, які об'єднують людей зі спільними інтересами та смаками. Ці спільноти можуть бути на різних платформах, таких як Reddit, 4chan, Discord, Know Your Meme, Imgur, 9GAG, Giphy та інші, і вони допомагають мемам поширюватися серед вузької, але активної аудиторії, яка взаємодіє між собою та допомагає мемам стати вірусними.

З перших днів повномасштабного вторгнення Росії українські мемороби почали рефлексувати на актуальні події смішними картинками. Визвольна боротьба народила

безліч кумедних історій, які без знання контексту складно зрозуміти європейській та американській аудиторії.

Меми перших воєнних днів – меми народного спротиву та сміливості: конотопська відьма, насіння в кишнях окупантів, гопники віджали БТР, роми віджали танк тощо. Перші дні після 24 лютого були сповнені хаосу. Ніхто не знав, як поводити себе в умовах широкомасштабної війни, наскільки далеко зайдуть росіяни та наскільки вдалою буде оборона країни силами ЗСУ. Швидко прийшло розуміння, що бої точаться й в інформаційному просторі – вже у перші дні в мережі з'явилися сотні смішних мемів та карикатур, які множились та ширились у геометричній прогресії. Не можна не згадати героїчного менеджера «Укрпошти», який збив літак – і разом легенду про киянку, яка збила дрон банкою консервації [2].

Меми про героїчний спротив: «доброго вечора, ми з України», «руській воєнний корабль», півник з Бородянки. «Доброго вечора, ми з України» – сингл дуету PROBASS Δ HARDI вийшов ще в жовтні 2021 року, але після повномасштабного російського вторгнення в Україну завірусився в TikTok. Саму фразу, яка стала мемом, сказав вокаліст українського гурту DakhaBrakha Марк Галаневич під час виступу в США й саме цією фразою розпочинав свої відеозвернення голова Миколаївської облдержадміністрації Віталій Кім (який також є героєм нашого списку трохи нижче). Трек став символом незламності, а люди почали використовувати цю фразу як привітання під час зустрічі, її друкують на марках. Наразі у синглу на YouTube понад 17 млн переглядів, а в TikTok із цим звуком зняли 832 тисячі відео.

Меми про зброю: «Хаймарси», «Джавеліни», Чорнобаївка, лендліз, «Байрактари», куріння там, де не треба. В інший час такими назвами оперували б лише люди з вузькоспеціалізованою підготовкою, але зараз що таке «Байрактар» і «Джавелін» знають навіть діти. У цьому списку також славетне село Чорнобаївка, відоме як локація неминучої поразки російських окупантів, омріяний «лендліз» від США, а також «куріння» на військових об'єктах Росії – саме через куріння в неправильних місцях і знищується стратегічне озброєння країни-агресорки, принаймні за її офіційними повідомленнями.

Меми про зневагу до небезпеки чи зрадників: карта Лукашенка, «чемоданчик» Путіна, Чмоня, Медведчук, які можуть бути не тільки смішними, а й небезпечними тим, що гумористичний контекст може позитивно вплинути на ставлення реципієнтів до людей, яких мають судити в Гаазі. Іронізуючи з російських військових, не варто забувати, що це все ж армія, яка становить небезпеку, а не збіговисько безхатченків – українські військові насправді чинять опір потужній силі й приносять у жертву свої життя й здоров'я у важких боях.

Музичні меми: «Ой у лузі червона калина», Kalush Orchestra, «Вова, їб*ш їх бл*ть», «Вообще не хочу уезжать из Крыма».

Меми-особистості війни: Залужний, Зеленський, Кім, Арестович, Кислиця, Джонсонюк, пес Патрон. Українські герої – Валерій Залужний, Володимир Зеленський, Віталій Кім. Усіх перерахованих об'єднує те, що вони стали мемами через повагу українців і жартують про них здебільшого захоплено, а не для того, аби висміяти. І президент Володимир Зеленський, і Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний, і голова Миколаївської обласної державної адміністрації Віталій Кім стоять на захисті української державності, і роблять це харизматично, що не могло не відбитися в народній творчості.

Меми про волонтерство: Сергій Притула, Тарас Чмут, меми про волонтерів та українців, які донатять на ЗСУ. «Цей день настав. Ми збираємо на Зірку Смерті» – ці слова, які стали популярним мемом, говорить телеведучий, блогер і волонтер Сергій

Притула перед тим, як оголосити новий збір або про закупівлю зброї для українських військових. В цьому мемі Притула використовує вираз «Зірка Смерті», що є іконічною зброєю з «Зоряних Воєн». Його вислів про збирання на Зірку Смерті відображає збір грошей або зусиль для побудови чогось великого, але в контексті мему він змінюється на збір грошей на допомогу Україні в ході війни проти росії. Цей мем є дуже актуальним, адже саме Сергій Притула відомий зборами велетенських сум на допомогу ЗСУ.

Мемі про сирени, які є невід'ємною частиною життя сучасного українця, зображує картинку мозку, який спілкується з дівчиною. На картинці можна побачити, як мозок запитує дівчину: «Спиш?», а вона відповідає: «Так». Потім мозок продовжує: «А тепер вгадай: це справжня сирена чи я гоню», і дівчина прокидається. Цей мем описує відчуття кожного українця та їх ефект плацебо. Хоч раз, але кожен українець чув повітряну тривогу, яка була лише в їхній голові. Мем став популярним в соціальних мережах як спосіб посміятися з такого феномену, та зрозуміти, що ти такий не один.

Мовні неологізми українців: «могилізація», «бавовна», «мопеди», «бледіна». Українці творчо борються з російською дезінформаційною машиною, придумуючи нові слова або використовуючи традиційні слова у новому значенні і таким чином заганяють у ступор російських коментаторів.

Мовні мемі росіян: «паляниця-полуниця», «електрохарчування», «немає сечі терпіти борошна», «смерть катам», «жест доброй воли», «нікакой панікі нет». Російські боти й спецслужбовці з ПСГО намагаються перекласти свою пропаганду власноруч або через Google Translate – і сказати, що в них це гарно виходить, не можна. За цими помилками українці не лише визначають руку ворога в повідомленні, а й використовують їх як матеріал для мемів, адже не сміятися з цього просто неможливо.

Мова стала також чітким маркером ідентичності й засобом окреслення української території. Так, щомісяця з'являються мемі, в яких люди дякують ЗСУ за збереження територіальної цілісності й можливість існування української мови й нації загалом.

Частина мемів побудовані на міжмовній омонимії. Наприклад: укр. «сварити» (ляяти) – рос. «сварить» (приготувати), укр. «питати» (запитувати) – рос. «пытать» (мучити, катувати), англ. «troops» (війська) – укр. «трупи» (мертві тіла) чи співзвучності слів Crimea та Kremlin в англійській мові.

Меми та неологізми російсько-української війни стають і своєрідним надбанням західної культури. Так популярний онлайн-словник Urban Dictionary фіксує такі слова як *bavovna*, *palyanytsya*, *Ukrainian Tractor Pull*, *Ukrainian farmer*, *Ukrainian Smoothie*, *Russism*, *Russophobia*, *Ukrained*.

Значення цих слів користувачі пояснюють переважно через гумористичний контекст. Для прикладу, слово «русофобія» визначають як «нелюбов до того, що Росія вторглася у вашу країну», а ще ілюструють таким діалогом: «Дмитрий: Ты слышал, украинцы жалуются на нас в твитере, что мы бомбим их больницы? Александр: О Господи! Они исполнены русофобии» [3].

Серед мемів про війну, створених після 24 лютого, 3% від усіх зображень – про зруйновані будинки, 3,4% – про військову техніку, 4,2% – про воїнів. Третина досліджуваних мемів (35%) – це тексти, зокрема скріншоти дописів і коментарів із соцмереж, фрагменти листувань або просто текст на кольоровому тлі [1].

Отже, меми є невід’ємною частиною сучасної української культури. Інтернет-меми є популярним способом передачі актуальної інформації в соціальних мережах. Вони не тільки розважають, але й можуть впливати на культурний діалог та спілкування, а також мають вплив на сприйняття суспільно-політичних подій, включаючи воєнні конфлікти.

В умовах воєнного часу меми можуть бути використані як засіб виразу емоцій, реакції на події та коментарів до ситуації. Вони можуть мати різні відтінки, від гумористичних до сатиричних, політичних, патріотичних тощо. Меми можуть допомагати людям відстоювати свої погляди, висловлювати свої думки та позиції щодо воєнних подій.

Деякі меми можуть бути використані як засіб комунікації та обміну інформацією в умовах воєнного конфлікту. Вони можуть допомагати людям висловлювати свої думки та емоції, спілкуватися між собою, а також викликати обговорення та реакції [4].

Однак, важливо також враховувати, що меми можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на аудиторію в умовах воєнного часу. Вони можуть бути сприйняті як засіб розваги, викликати сміх та підвищувати настрій, але водночас можуть також викликати конфлікти, сприяти поширенню негативних стереотипів, розділяти аудиторію на різні позиції та викликати контрверсії.

Отже, вивчення впливу мемів на українську аудиторію за умов воєнного часу може бути складним завданням, оскільки воєнні події можуть сприйматися як серйозні та емоційно заряджені ситуації, де використання мемів може бути сприйняте різними людьми по-різному.

Список використаної літератури

1. Драпп І. «Хаймарси», Медведчук і котики. Типологія українських мемів про війну. *Texty.org.ua - статті та журналістика даних для людей – Texty.org.ua*.

URL: <https://texty.org.ua/articles/107856/khajmarsy-medvedchuk-i-kotyky-typolohija-memiv-pro-vijnu/>.

2. Котубей О., Морі Є. Доброго вечора everybody, цей день настав: ми підготували підбірку головних мемів 2022 року. *Суспільна культура*. URL: <https://suspilne.media/348110-dobрого-vecora-everybody-cej-den-nastav-mi-pidgotuvali-pidbirku-golovnih-memiv-2022-roku/>.

3. Свобода Р. Мова як «байрактар», мова як код: до ювілею соціолінгвістики Лариси Масенко. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/larysa-masenko-ukrayinska-mova/32126052.html> (дата звернення: 22.04.2023).

4. Оленіна О. Ю., Пічугіна Ю. О. Інтернет-меми українського походження в культурологічній практиці сучасного суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 3. С. 77–81.

Тетяна Ткач,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
Тернопільський коледж
Науковий керівник – кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент Наталія Біла

СПЕЦИФІКА ПОРТРЕТНОГО ІНТЕРВ'Ю НА ЮТУБІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ КАНАЛІВ ДМИТРА ГОРДОНА ТА МАРІЇ ЄФРОСИНІНОЇ)

Журналісти і телеведучі, які ще вчора будували свою кар'єру винятково на телебаченні, сьогодні намагаються інтегрувати жанр портретного інтерв'ю в YouTube. Подібні рішення викликані різними чинниками: хтось бачить в YouTube більше можливостей, фінансових в тому числі, хтось прагне не відставати від прогресу тощо. Однак найбільшою перевагою YouTube над професійною журналістикою на думку багатьох вихідців із телебачення є незалежність і свобода, адже блогер працює сам на себе. Відповідно всю його діяльність визначають не комерційні або ідеологічні потреби ЗМІ, а його власні (або команди, якою він керує) інтереси, відповідно до яких він проводить свою інформаційну політику.

Особливої уваги варті авторські програми журналістів, трансляція яких відбувається і на телебаченні, і в YouTube. До таких можна віднести програму «В гостях у Дмитра Гордона», що зараз транслюється на телеканалі «Україна 24» та паралельно у YouTube. Цю програму сміливо можна назвати приналежними до жанру портретного інтерв'ю, адже вони покликані цілковито розкрити образи головних героїв, психофізіологічні особливості їхнього характеру, висвітлити справжні емоції та переживання і продемонструвати життєві позиції респондентів.

Програма «В гостях у Дмитра Гордона» виходить у жанрі інтерв'ю з 1996 року на телебаченні та в мережі інтернет. Формат програм – це бесіди з відомими сучасними діячами із різних царин суспільного життя. Загалом – більше однієї тисячі інтерв'юйованих. Варто зазначити, що на Ютуб-просторах авторська програма «В гостях у Дмитра Гордона» виходить з 2017 року. «У 2020 році канал отримав від YouTube «Золоту кнопку» – це нагорода, яку платформа присуджує тим авторам, у кого число